

УРОКИ БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ В ОЦІНЦІ С. ШЕЛУХІНА І СУЧАСНІСТЬ

ЯСІНСЬКА Мар'яна Ігорівна - здобувач кафедри теорії та історії держави і права
Львівського державного університету внутрішніх справ

Здобуття незалежності є надзвичайно важливим для будь-якої країни та її громадян. Досвід Визвольних змагань 1917-1920 рр. зберігає актуальність і для сучасних процесів державотворення, надаючи можливість уникати очевидних помилок. С. Шелухін серед багатьох проблем виокремив питання якості політичних лідерів. Не менш важливим є функціонування державно-правових інститутів у поєднанні із належним моральним станом суспільства. Ефективність реформ обумовлюється їх спроможністю забезпечити умови для безпечної самодіяльності громадян.

Ключові слова: незалежність; державність; право на незалежність; самостійність; міжнародне право.

Постановка проблеми

У статті досліджуються результати визвольної боротьби за незалежність України в 1917-1921 рр. Подається аналіз подій даного періоду українським дослідником та борцем за незалежність С. Шелухіним. Крім того, розкривається питання становлення незалежності в 1991 році, сучасний стан незалежності України з урахуванням досвіду іноземних країн у боротьбі, досягненні та утриманні незалежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тема боротьби за незалежність гостро обговорюється останнім часом. Це тема, яка турбує не тільки громадян України, але й

світову спільноту. Про події, які мали місце під час Визвольної боротьби 1917 – 1920 рр., писало багато дослідників, серед яких С. Шелухін, О. Ейхельман та ін. Вони здійснювали аналіз причин поразки українського народу у боротьбі за незалежність. Про проголошення незалежності в 1991 р. також є багато інформації та авторів, які досліджували цю тему, зокрема, Безотосний М. Т., Даниленко В. М., Ляшенко Є. П. Що ж стосується подій, які мають місце в Україні вже більше року, то є багато публікацій, у першу чергу про Майдан, з якого почалась боротьба українського народу за європейське майбутнє, події війни на сході України відстежуються міжнародними вченими, політиками, журналістами та активно обговорюються.

Постановка завдання

Україна перебуває у стані боротьби за свою незалежність, оскільки наявною є агресія зі сторони сусідньої держави (Росії – авт.), яка незаконно заволоділа частиною території, мова йде про Крим, та продовжує спроби незаконного захоплення східних територій України. Дії з боку агресора (Росії – авт.) не піддаються жодним логічним поясненням, не мають жодних підстав та не визнаються на міжнародному рівні. Тому актуальним є аналіз попереднього досвіду відстоювання незалежності України, а також доцільним є ознайомлення, з метою подальшого використання, з історичними та правовими здобутками під час становлення незалежності інших країн.

Виклад основного матеріалу

Необхідність реформування системи державної влади та місцевого самоврядування в умовах зовнішньої військової загрози управління, засвідчило необхідність більш пильного засвоєння історичного досвіду як українського державотворення, так і зарубіжного. Україна переживає нелегкий час у своїй історії, адже знову відбуваються посягання на її незалежність.

Доцільним є порівняння сучасної боротьби за відстоювання незалежності та територіальну цілісність з подіями, які мали місце в історії України десятки років тому, зокрема, визвольна боротьба 1917 – 1921 рр. Детальну оцінку подій того часу дав С. Шелухін, який адекватно оцінював ставлення сусідніх країн до України та заявляв про те, що жодна з них не зацікавлена в нашій самостійності. Варто зазначити, що поштовхом до боротьби за незалежність послужила Лютнева революція в Російській імперії. Не зважаючи на намагання українського народу відстояти своє право на самостійність, боротьба зазнала поразки з ряду причин, першою з яких можна назвати незгуртованість політичної еліти. Загалом, С. Шелухін у своїх працях критично оцінює роботу еліти у відношенні творення української держави. Він пише про те, що політики, прийшовши до влади та зайнявши відповідальні посади, не усвідомили проблем, які слід вирішувати для збереження державності України, не сформували чіткої концепції державного управління. Крім того, негативно відбилась на визвольній боротьбі незавершеність процесу формування нації, відмінність між національними та соціальними завданнями визвольного руху, його обумовленості зовнішніми політичними й насамперед військовими факторами.

Після неодноразових невдалих спроб досягнути свободи у 1991 році було проголошено незалежність України. Цьому передувало прийняття Акту проголошення незалежності України позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 року. Проголошення цього Акту поклато край юридичному існуванню Української Радянської Соціалістичної Республіки.

Разом з цим Актом 24 серпня 1991 року також були прийняті Постанова Верховної ради УРСР «Про проголошення незалежності України» [1] та Постанова Верховної Ради України «Про військові формування в Україні» [2].

Прийняттю Акту та проголошенню незалежності України слугував ряд чинників, серед яких варто виділити: 1. Формування багатопартійності в Україні, яке почалось після лютневого (1990 р.) пленуму ЦК КПРС, який погодився вилучити з Конституції СРСР шосту статтю, що закріплювала керівну роль партії в радянському суспільстві.

Це послужило поштовхом для початку діяльності Української національної партії (УНП), Демократичної партії України (ДемПУ), Партії зелених України (ПЗУ), Соціал-демократичної партії України (СДПУ), Об'єднаної Соціал-демократичної партії України та ін.

У березні 1990 р. Відбулись вибори до Верховної Ради УРСР, які продемонстрували посилення впливу опозиції та ослаблення авторитету й можливостей КП України. Опозиція, об'єднавшись у Демократичний блок, одержала майже третину голосів у Верховній Раді. Згодом депутати від Демблоку оформилися в опозиційну Народну Раду.

Своєю діяльністю Верховна Рада УРСР нового складу надала нового імпульсу політичному життю республіки. Уперше за багато десятиліть із високої державної трибуни пролунала правда про становище, у якому опинився український народ, почалися дискусії про можливі варіанти виходу з кризи. Уперше у вищій державній установі УРСР відкрито заговорили про незалежність України. 16 липня 1990 р. Верховна Рада прийняла Декларацію про державний суверенітет республіки.

Низка подій призвела до розпаду СРСР та формування самостійних, незалежних держав, у число яких входила й Україна.

І ось, сьогодні, після більш ніж двох десятків років незалежності, Україна знову опинилась в умовах відкритої спроби зруйнувати суверенітет країни, керованість політичними та соціально-економічними

процесами. Піддалась посяганням на свою свободу та самостійність. Уже більше року в Україні триває війна, в якій гинуть люди, війна, через яку люди змушені тікати з своїх домівок, війна, яку офіційно ніхто не визнає. Все почалося з того, що 17 березня 2014 – самопроголошена Верховна Рада АР Крим проголосила «незалежність» півострова з метою його подальшого входження до складу Російської Федерації [3].

А 18 березня 2014 – Держдума Росії прийняла закон про приєднання Криму, 21 березня Путін підписав цей закон [4].

На цьому агресія зі сторони Росії не припинилась, навпаки, посилилась. Сусідня держава зосередилась на східній частині України, прагнучи створити «Новоросію», здійснюючи руйнування державної незалежності України більш приховано, порівняно з минулим. Такі засоби зовнішнього впливу отримали назву «гібридної війни». Вони спрямовані перш за все на дезорганізацію державного управління, здобуття психологічної переваги. Передбачається, що в результаті таких дій об'єкт впливу повинен визнати свою неспроможність керувати тією чи іншою територією і погодитись на управління нею (пряме чи опосередковане) іншою країною.

Щодо реакції світу на ситуацію, яка склалась в Україні, то вона розділилась на дві позиції, одні підтримують Україну у боротьбі із загарбником, інші на боці Росії. Зокрема, якщо говорити про реакцію Європи на все, що відбувається, то ЄС активно застосовує санкції на осіб та установ, які посягають на суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України. Чи є це дієвим заходом, який може допомогти у вирішенні даної проблеми, однозначно сказати не можна, адже коли мова йде про життя людей, введення санкцій – занадто м'який критерій боротьби з агресором.

Проте, аналізуючи ситуацію, яка склалась, та діяльність політиків, у даній ситуації можна провести аналогію з діяльністю державних діячів, які очолювали Визвольні змагання 1917-1920 рр., та їх характеристику відомим тогочасним правником С. Шелухіним. Політичну еліту того часу та її діяльність вчений оцінював досить критич-

но. Аналізуючи дії української інтелігенції, С. Шелухін констатує: «Українська інтелігенція самостійно не думає, шукає орієнтації, і покірною та податливою інтересам того, на кого орієнтується» [5, с. 82]. Крім того, дуже цікавими є думки С. Шелухіна про причини поразки українських визвольних прагнень 1917–1920 рр. Одною з найголовніших причин поразки була відсутність міцного державного центру, де опинились здебільшого випадкові, некваліфіковані люди, які «боялись людей розумних, конкуренції і намагались проводити кругом таку ж бездарність, як самі», були «нездатні до сердечної і чистої критики, яка необхідна для державного діяча» [6, с. 82]. Іншим важливим фактором є відсутність у спробах українського державного будівництва організованої законності, коли дозволялися розкрадання державного майна, протекції, підкупи, погроми, провокації, що замість законної відповідальності породжувало повну безкарність.

Незважаючи на історичні уроки, достатньо обгрунтовано можна зробити висновок, що люди, які йдуть в політику, беруть на себе відповідальність за долю країни, їх ігнорують. Перш за все державні діячі не пропонують суспільству цілісного бачення перспектив розвитку країни, та засобів досягнення визначеної мети. Задекларовані варіанти реформування центральних та місцевих органів влади, внесення змін до Конституції справляють враження певної хаотичності, не переконують суспільство в існуванні стратегії державотворення.

Але, незважаючи на всі обставини, ми повинні відстоювати свою незалежність та боротись за гідний рівень життя. Для того, щоб країна розвивалась, у її розвитку повинні бути зацікавлені як політичні діячі, так і народ.

Висновки

Для українського народу є надзвичайно важливою праця над собою, яка полягає в переробленні себе в справжніх патріотів, державників, самостійників, демократів, на свідомих діячів, які йтимуть правдивим шляхом патріотизму. Необхідно позбутись надмірно емоційних оцінок сучасних процесів та оперувати науковими аргументами, у

тому числі з історії українського державотворення, уникаючи очевидних помилок, уже зроблених у минулому. Підтвердилась ідея С. Шелухіна, що власне народ є основною рушійною силою в державотворчих процесах. Демократизм, народоправство, республіканські традиції – це основні державотворчі ідеї українського народу. Теоретичний матеріал та практичні здобутки С. Шелухіна є актуальними і сьогодні, коли мова йде про демократизацію українського суспільства. Вони можуть бути використані у процесі формування сучасної представницької демократії України та її основних структурних елементів: системи представництва; інституту поділу влади; інституту виборів, більш динамічного, ніж досі, просування вперед радикальної політичної реформи тощо. Особливої ваги набуває реформа місцевого самоврядування. При її реалізації необхідно виконати два завдання: надати територіям кращі умови для вирішення місцевих проблем, і водночас – зберегти єдність країни, уникнути її дроблення. Також слід активно працювати над утвердженням у суспільстві громадянської відповідальності, несприйняття правового нігілізму. Без певних моральних стандартів жодні політико-правові реформи не можуть бути успішними.

SUMMARY

Gaining independence is essential for any country and its citizens. Experience of Liberation in 1917-1920. Remains relevant and current state processes, making it possible to avoid obvious mistakes. C. husk of many problems singled out the issue as political leaders. Equally important is the functioning of state and legal institutions, combined with proper moral condition of society. The effectiveness of reforms driven by their ability to provide safe conditions for public performances.

Література

- 1.Електронний ресурс: http://gska2.rada.gov.ua/site/postanova/akt_nz.htm
- 2.Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1431-12>
- 3.Електронний ресурс: <http://news.finance.ua/ru/news/~/321376>
- 4.Електронний ресурс: <http://ua.euronews.com/2014/03/21/putin-formally-signs-crimea-into-the-russian-federation/>
5. Шелухін С. Україна / С. Шелухін. – Прага: Вид-во УВУ, 1937. – 96 с.
6. Ф.3882 Особистий фонд професора Отона Отоновича Ейхельмана, 1919–1933 рр. оп.1. Спр.15. Листи М. Левицького, Антоновича, Садовського та ін. до Ейхельмана, 80 арк.